HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ורבא אמר דכולי עלמא כל היכא דאמר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר כולם מותרין לא נחלקו אלא באומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר כולכם אסורין חוץ מאבא ב"ש סברי לה [א]כרבי מאיר דאמר תפוס לשון ראשון ובית הלל סברי לה כרבי יוסי דאמר בגמר דבריו אדם נתפס איתיביה רב פפא לרבא [ב]כיצד אמר ר' עקיבא נדר שהותר מקצתו הותר כולו קונם שאיני נהנה לכולכם הותר אחד מהן הותרו כולם שאיני נהנה (א) לא לזה ולזה הותר הראשון הותרו כולם הותר האחרון מותר וכולן אסורין בשלמא לרבה מוקים לה לרישא דאמר לזה ולזה וסיפא דאמר לכולכם אלא לדידך בשלמא רישא מוקים לה דאמר לכולכם אלא

רש"י

(ב) **דכ"ע.** לא נחלקו באומר תחלה בכלל הרי זה עליכם קרבן ושוב אמר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר הואיל ולבסוף פרטן אפילו ב"ש מודו דכה"ג הואיל והותר מקלתו בתוך דבורו הותר כולו: **לא נחלקו.** אלא דהדר כלל דאמר כולכם אסורים חוץ מאבא: **דבית שמאי סברי לה כר"מ דאמר תפוס לשון ראשון.** דאזלינן בתר ההוא (ג) רובא דאמר כולכם אסורין ולא אמרי' משהותר מקלתו הותר כולו: **וב"ה סברי לה כרבי יוסי דאמר בגמר דבריו אדם נתפס.** דאמר חוץ דמתוך דבורו הותר מקלתו דאמר חוץ מאבא הותר כולו: **כיצד אמר ר"ע נדר שהותר מקלתו הותר כולו.** דזהו כב"ה. ופליגי רבנן עליה דאמרי לא הותר כולו דהיינו כבית שמאי: **שאיני נהנה לזה ולזה.** שפרטן: **הותרו כולן.** מפרש בברייתא לקמן: **בשלמא לרבה.** דאמר דבכולכם לא פליגי אלא בפלוני ופלוני לא קשיא ליה הך ברייתא דמתרץ לה לרישא כסיפא וסיפא כרישא (ד) דקתני רישא ר' עקיבא אומר הותרו כולן מיירי בהיכא דפרט שאמר שאיני נהנה לזה ולזה ולא בכולכם ור"ע הוא דאמר כב"ה והיינו דקאמר לא נחלקו אלא בהייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר ופליגי רבנן עליה דר"ע דקסברי כב"ש וסיפא דסיפא דקתני כולן אסורין מוקי לה דאמר כולכם ודברי הכל היא דבכולכם אסורים לא פליגי ר"ע ורבנן כדאמרי' דכולי עלמא היכא דקאמר כולכם כולן אסורין והשתא סיפא דרישא דתני הותר הראשון הותרו כולן לא דייק אלא לסיפא דסיפא כדקאמר: **אלא לדידך.** לרבא דאמר בכולכם פליגי היכי מוקמינן לה לברייתא: **בשלמא רישא.** דקתני דאמר ר' עקיבא הותר אחד מהן הותרו כולן דפליגי רבנן עליה: **מוקים לה דקאמר כולכם.** ולא (ה) אפיק אלא כדקתני ר' עקיבא וכו' ופליגי רבנן עליה דר' עקיבא כב"ה: אלא

ר"ן

אסורין ואבא מותר. ב"ש כרבנן דלית להו נדר שהותר מקלתו הותר כולו. וב"ה כר"ע דכיון דהכא איכא תרתי חדא דאיכא טעות גמור לגבי האב ולגבי אחריני ג"כ יש טעות בלשון שהוא אומר שאילו היה יודע שאביו ביניהם אפי' האחרים לא היה אוסר אותן באותו לשון שאסרן לפי שהיה מקפיד שיהא מוזן מדבריו אפי' רגע כמימריה שיהא אבא בכלל האיסור ולפיכך הוא אומר שלא היה אומר כולכם אלא פלוני ופלוני וכיון דאיכא תרתי דהיינו טעות גמור לגבי אביו וטעות בלשון לגבי האחרים ס"ל לב"ה דכי האי גוונא מיקרי נדר שהותר מקלתו הותר כולו: **ורבא אמר הכל מודים באומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלו' אסורין ואבא מותר כולן מותרים.** כלומר דאיכא תרתי וכדפרישנא דס"ל לרבא דב"ש נמי מודו דכל היכא דשייך למימר הותר מקלתו הותר נמי כולו: **לא נחלקו אלא באומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר כולכם אסורין חוץ מן אבא ב"ש סברי לה כר"מ דאמר תפוס לשון ראשון.** דס"ל לרבא פלוגתייהו במעמיד לשונו הראשון וטעמייהו דב"ש משום דסברי לה כר"מ דאמר (תמורה כה:) גבי ה"ז תמורת עולה וחזר ואמר הרי זו תמורת שלמים תפוס לשון ראשון והרי היא תמורת עולה ואין בה שלמים כלל ור' יוסי ס"ל דהרי זו תמורת שלמים שבגמר דבריו אדם נתפס. וב"ש סברי לה כר"מ דאמר תפוס לשון ראשון הלכך כיון דבתחלת דבריו דהיינו כולכם אסורים הרי הן כמו שאמרן בתחילה אף על פי שבגמר דבריו שאומר חוץ מן אבא משוי טעות בדבריו הראשונים לא קפדינן בהכי דעיקר דבורו של אדם הוא תחלת דבריו דכי היכי דהתם כשדברו הראשון סותר דברו האחרון אין חוששין למה דאמר בסוף כלל דהיינו תמורת שלמים הכא נמי שאף שדברו האחרון דהיינו חוץ מן אבא קיים לפי שאינו סותר דברו הראשון אלא מבאר מ"מ כיון דקסבירא לן דבסותרין זה את זה תופסין לשון ראשון בשאין סותרין ג"כ עושים עיקר מתחלת דבורו וכיון שתחלת דבורו מסכים עם מה שאמר בתחילת הנדר מתקיים לגבי האחרים וליכא הכא הותר מקלתו כלל דאביו לעולם לא היה בכלל הנדר. וב"ה סברי לה כר' יוסי דאמר דכשסותרין דבריו זה את זה הולכין אחר גמר דבריו והכא נמי כשאין סותרין שיש לעשות עיקר מגמר דבריו דהיינו מה שאמר חוץ מן אבא ונמצא שיש בנדר טעות וכיון שבטל מקלתו בטל כולו: **איתיביה רב פפא לרבא וכו' בשלמא לרבה מוקי לה לרישא דאמר לזה ולזה וסיפא דאמר לכולכם.** כלומר רישא קרי תרי בבי קמאי וסיפא קרינן בבא בתרייתא. והכי פירושו בשלמא לרבה מוקי להו לתרי בבי קמאי במשנה דבריו הראשונים ומשום דבבא קמייתא נקט שאמר בתחלה שאני נהנה לכולכם קאמר דמוקי לה שאמר לזה ולזה כלומר דהשתא שיודע שאביו ביניהם אומר שאילו היה יודע כן מתחלה היה אומר לזה ולזה ומשום הכי לר' עקיבא הותר אחד מהן הותרו כולן כיון דאיכא תרתי טעות לגבי האב וטעות בלשון לגבי האחרים ומליעתא נמי דשאיני נהנה לזה ולזה במשנה הוא אלא שהשנוי הוא הפך מן הראשון דברישא אמר בתחלה לכולכם ועכשיו הוא משנה לומר שאילו היה יודע היה אומר לזה ולזה ובמליעתא מיירי דאמר בתחלה לזה ולזה ועכשיו משנה לומר שאילו היה יודע שאבא ביניכם היה אומר כולכם חוץ מן אבא וקמשמע לן דכי האי גוונא נמי קפידא הוי ושנוי מיקרי דאיכא אינשי דקפדי כשיודעין שאביו ביניהם לומר לזה ולזה כדי שלא יהא אביהם נכלל בכלל הנדר אפילו רגע ואיכא אינשי דקפדי איפכא לומר כולכם כשאביו ביניהם ולא לומר לזה ולזה לפי שמי שאומר לזה ולזה מאחר הרבה לבאר שלא יפרוט את אביו שמי ששומע שהוא מתחיל ואומר לזה ולזה אפשר שיהא סבור שלבסוף יזכיר את אביו ג"כ ולפיכך הוא בוחר לכבוד אביו שידיר האחרים בלשון כולכם כדי שיבאר לאלתר שאין אביו נכלל. הלכך בבא קמא דברייתא קמשמע לן דבמשנה מכלל לפרט הוי שנוי וכשהותר מקלתו הותר כולו מליעתא קמשמע לן דבמשנה מפרט לכלל דהיינו שאמר בתחלה לזה ולזה ועכשיו אמר לכולכם דכי האי גוונא נמי שנוי הוי והותר הראשון כלומר אחד מהן הותרו כולן וסיפא דקתני הותר האחרון האחרון מותר וכולן אסורין דאמר לכולכם בין בתחלה בין בסוף אי נמי דאמר בתחלה ולבסוף לזה ולזה דכיון שהוא מעמיד דבריו הכל אחד ומשום הכי קתני דהותר האחרון כלומר האחד מהן האחרון מותר וכולן אסורין. והשתא קס"ד דראשון ואחרון לאו דוקא אלא אחד מהן קאמר: **אלא לדידך בשלמא רישא דאמר לכולכם.** דפליגי רבנן כלומר במעמיד ומשום הכי דוקא לרבי עקיבא הותר אחד מהן הותרו כולן אבל לרבנן כיון שהוא

תוספות

ורבא אמר דכ"ע וכו'. פי' רבא אית ליה דכל היכא דאמר בסוף פלוני ופלוני בין אמר מעיקרא כולכם בין מעיקרא לזה ולזה דהשתא לא החליף לשונו אפ"ה כיון דלבסוף הותר מקלתו לגמרי שלא כלל אביו עם האחרים כשבא להתיר נדרו אמרינן הותר מקלתו הותר כולו דב"ש אמרי נמי נדר שהותר מקלתו הותר כולו לא נחלקו אלא דאמר כולכם לבסוף דב"ש סברי לה כר"מ דאמר תפוס לשון ראשון ובתחלת דבריו בשעת התרה כלל אביו עמהם וא"כ אין כאן הותר מקלתו וא"ת אי תפוס לשון ראשון אמאי אביו מותר והלא מתחלה אמר כולכם דמשמע אפילו אביו ויש לומר דודאי אנן סהדי דאין דעתו לאסור אביו אילו יודע שהיה שם ומ"מ לא חשיב ליה הותר מקלתו לגבי להתיר לאחרים: **מתיבי כיצד אמר רבי עקיבא נדר שהותר מקצתו הותר כולו וכו'.** בשלמא לרבה דתלי פלוגתייהו בהחלי' לשונו מוקי רישא כדקתני כולכם כגון דאמר בתחלת נדרו לזה ולזה עכשיו כשחוזר בו אמר כולכם כדקתני בברייתא וסיפא דברייתא דקתני לזה ולזה הותר הראשון הותרו כולן מיירי שאמר מתחלה בשעת נדרו כולכם ועכשיו בשעת חזרה אומר לזה ולזה וכולכם דרישא ולזה ולזה דסיפא דהך בריית' תרווייהו קאי אשעת חזרה ואיצטריך רישא וסיפא לאשמועינן דבכל ענין שיחליף לשונו אמר ר"ע הותר מקלתו הותר כולו וא"ת מ"מ קשה מסיפא דסיפא דקתני הותר האחרון וכולן אסורין היכי משכחת לה וי"ל דהשתא לא דייקינן בלישנא דראשון ואחרון עד בסמוך: **אלא לדידך בשלמא רישא.** דאמר הותר [א' מהן] הותרו כולן דאמר כולכם בשעת חזרה ולכך לרבי עקיבא הותרו כולם ולא לרבנן אלא סיפא על כרחו דאמר לזה ולזה בשעת חזרה אמאי פליגי רבנן עליה וא"ת לפי' ר"ת דפירש לעיל דרבא דפליג בכולכם לבסוף בין אמר בשעת הנדר כולכם בין אמר בשעת הנדר לזה ולזה אם כן ליישנא דכולכם ברישא ולזה ולזה תרווייהו אשעת הנדר קיימי דאידי ואידי בשעת חזרה אמר כולכם ולהכי ר"ע דוקא ולא רבנן וי"ל דמשמע ליה ללשונות דברייתא אחזרה קיימי מדקתני כיצד אמר ר"ע נדר שהותר מקלתו הותר כולו משמע דאשעת היתר קאי לפרושי. ועי"ל כיון דעיקר פלוגתא דר"ע ורבנן תלוי במה שאמר לבסוף כולכם א"כ זה היה לו לפ' בבריי' ברישא ובסיפא כ"נ לרש"י:

מסורת הש"ס

א) [תמורה כה:], ב) לקמן סו.,

הגהות הב"ח

(א) גמ' שאיני נהנה לזה ולזה כצ"ל ותיבת לא נמחק: (ב) רש"י ד"ה דכ"ע ורבא אמר הכל מודים באומר כו' הרי הן עליכם: (ג) ד"ה דבית שמאי וכו' בתר ההוא דיבור דאמר: (ד) ד"ה בשלמא וכו' וסיפא כרישא דהא דקתני וכו' לזה ולזה ולא בדאמר כולכם ור' עקיבא וכו' והשתא מסיפא דרישא דתני וכו' לא דייק אלא מסיפא דסיפא: (ה) ד"ה מוקים לה וכו' ולא אפיך אלא כדקתני וכו' ודר' עקיבא כב"ה:

פירוש הרא"ש

ורבא אמר הכל מודים כו'. רבא סבירא ליה דלאו בהחליף ושינה תליא התירא דבאיזה לשון שאסרם בשעת הנדר הן בכלל הן בפרט ובשעת חזרה אמר הייתי אומר פלוני ופלוני [אסורין] כולי עלמא מודו דכולם מותרים: **בי פליגי דאמר כולכם לבסוף.** בין שאסרם מתחלה בפרט בין שאסרם בכלל ב"ש סברי כר"מ דאמר תפוס לשון ראשון: ופלוגתא דר"מ ור' יוסי בתמורה פרק כיצד מערימין דתנן (תמורה כה:) הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים ר' מאיר אומר הרי זו תמורת עולה דתפוס לשון ראשון ר' יוסי אומר אם לכך נתכוון תחלה הואיל ואי אפשר להוציא שני דברים יחד דבריו קיימים והכא נמי סברי ב"ש תפוס לשון ראשון וכיון שאמר כולכם אסורין נשארו האחרים באיסורן וכי אמר חוץ מאבא לא מהני לצרפן יחד ולומר הואיל והותר אביו הותרו גם האחרים ומיהו לא דמי לגמרי דהתם לשון אחרון בטל לגמרי והיינו טעמא דתמורת עולה תמורת שלמים שני עניינים הם מדלא קאמר ותמורת שלמים בוא"ו הלכך כי אמר תמורת עולה כבר נתפסה הבהמה כולה בקדושת עולה ותו לא חייל עלה קדושת שלמים אבל הכא כי אמר הייתי אומר כולכם אסורים אין זה תשלום דבריו כי גם מתחלה אסר את כולם אלא ודאי שצריך לסיים חוץ מפלוני הלכך אין דבריו האחרונים בטלים אלא להא אהני הא דאמרינן תפוס לשון ראשון שאינן נכללין יחד שתי הלשונות לומר הואיל והותר אביו הותרו גם האחרים וב"ה סברי כר' יוסי דאמר אף בגמר דבריו אדם נתפס הלכך נכללין שתי הלשונות יחד וכיון שהותר מקלתו הותר כולו: **איתיביה רב פפא לרבא כיצד אר"ע כו'. בשלמא לרבה מוקי לרישא דאמר לזה ולזה כו'.** לרבה ס"ל דבהחליף לשונו תליא התירא מוקי לה לרישא דאמר בשעת הנדר לזה ולזה ובשעת חזרה אמר כולכם וסיפא דאמר בשעת הנדר כולכם ובשעת חזרה לזה ולזה דבשניהם מחליף לשונו הלכך בשניהם הותרו כולם ולישנא דברייתא אשעת חזרה קאי אי נמי איפכא ולישנא דברייתא אתחלת הנדר קאי והנך תרי בבי אתו לאשמועינן דבין החליף דבריו מכלל לפרט ובין החליפן מפרט לכלל בכל ענין הותרו כולם וסיפא דקתני האחרון מותר וכולן אסורין לא אסיק אדעתיה לתרוצה ובסמוך פריך לה מינה אי נמי מוקי לה בלא החליף דבריו ובסמוך פריך אמאי קתני ראשון ואחרון: **אלא לדידך בשלמא רישא דאמר כולכם.** דבשעת חזרה אמר כולכם בין כלל בין פרט בשעת הנדר פליגי ב"ש וב"ה וכן ר"ע ובר פלוגתיה: